

אדם זוכה למה שזכה ר' חנינא בן דוסא שישגוהו מן השמים להודיעו תיכף אם נתקבלה תפלתו, ולשאר אינשי אין שגירת התפלה ראייה לטובה ולא להיפוך לרעה. והנה לר' חנינא בן דוסא וחביריו טוב הוא להם שלא לשתוף התפלה בלשון רבים, כי אז אין השגירה ראייה שנתקבל על אותו היחיד, ולא ההיפך ראייה לרעה על אותו האיש, כי אולי הסימן הטוב או הפכו הוא על האחרים שכלל בבקשתו. ולכן רב יהודה שאמר לו אליהו המלך וכו', א"כ בישרו שהוא חשוב בשמים להודיעו עצה נכונה ע"י תפלתו כמו ר' חנינא בן דוסא. ועל אדם כזה פירשו בגמרא מאי תפלת הדרך, ואחזו לשון יחיד. אבל אביי על רובא דעלמא קאי, ורובא דעלמא לא כר' חנינא בן דוסא המה, ולהם אדרבה טוב לשתף עם צבורא שיועיל זכות הרבים שתקובל תפלתו.

תוס' ד"ה איכא דאמרי וכו', רב אלפס פסק כאיכא דאמרי וכו'. ולכאורה כיון דמילי דרבנן היא

שתפלה היא רק מדרבנן, וק"ו הזכרת המאורע אפי' לדברי הרמב"ם אינו אלא מדרבנן, וא"כ היה לנו לפסוק לקולא, וכמבואר ברא"ש פרק אין מעמידין [עבודה זרה] סי' ל"ה שכתב, רב אלפס פסק כלישנא בתרא, אע"ג דבשל סופרים הוא והוה לן למיזל לקולא, אפשר דמשום חומרא של הדבר פסק לחומרא, עכ"ל הרא"ש. הרי דבשאר תרי לישני בש"ס אזלינן בשל סופרים לקולא אפילו אם לישנא בתרא הוא לחומרא. ונראה דהיינו טעמא שפסקו כל הפוסקים כאן כאיכא דאמרי הוא, משום דאם הדין נותן שיחזור לראש והוא חוזר רק לעבודה, לא די שתפלתו לא עלתה לו אלא אפילו הנך שלש ברכות שהחזיר המה ברכה לבטלה, דאפילו לר' יוחנן דס"ל הלוואי שיתפלל אדם כל היום כולו, היינו כל תפלת שמונה עשרה כתקנת חז"ל רשאי הוא להתפלל כן דרך נרכה, אבל דאי שאינו יכול להתפלל רק כמה ברכות מהתפלה דרך נדבה. אבל איפכא היכא שחזר לראש אפילו אם היה הדין שאין צריך לחזור לראש, אין כאן ברכה לבטלה שתעלה תפלתו לנדבה, ולכן הכריעו הפוסקים כלישנא דאיכא דאמרי, שבזה עכ"פ ניצלנו מחשש ברכה לבטלה.

ולפי"ז אם אירע דבר זה בשבת של ר"ח ושכח בשתריית או במנחה מלהזכיר יעלה ויבוא תזכר כשגמר תפלתו ועדיין לא עקר רגליו, אפילו אינו רגיל לומר תחנונים, אין צריך לחזור אלא לעבודה להנך פוסקים שאין מתפללים תפלת נדבה בשבת, וכן פסק בש"ע סי' ק"ז [נסעיף א] כהני פוסקים שאין מתפללים תפלת נדבה בשבת. וא"כ היה להפוסקים לחלק בדין זה שעקר רגליו בין שבת לחול, ולא מצאתי חידוש זה בהפוסקים. ואולי גם בשבת עדיף לחזור לראש כיון שיש פוסקים שגם בשבת יכול להתפלל נדבה, ועיין בטור סי' ק"ז.

דף ל' ע"א לעולם לשתף איניש בהדי ציבורא וכו'. נראה הא דנקט מתחלה בגמרא הך

צלותא בלשון יחיד, ומאי שנא מתפלה קצרה של מהלך במקום סכנה או במקום גדודי חיה ולסטים במשנתניו ובכרייתא דכולם נתקנו בלשון רבים. וצ"ל דהני משום דהם במקום סכנה שהשטן מקטרג בשעת הסכנה צריך יותר רחמים, לכך נתקנו בלשון רבים, שמתוך כך תפלתו נשמעת בזכות הרבים. משא"כ כאן תפלת הדרך שמיירי שהולך בדרך שלא במקום סכנה, עלה מתחלה על דעת הש"ס

העבור, ואיכא תרי לשונות בדברי מר עוקבא, ויהיה כל זה שלא אליבא דהלכתא.

והנלע"ד כוה, דיש הפרש בין מקום סכנה הנזכר במשנתניו ובין מקום גדודי חיה ולסטים

שבכרייתא, דמקום סכנה שבמשנתניו הוא שיש קוצים וברקנים ופחתים בדרך, ובדברים כאלו יש יכולת ביד אדם לשמור עצמו, ואעפ"כ צריך רחמים שלא ישגה על ידי העלמת עין או שכחה וטרדה במחשבתו. אמנם הסכנה שבכרייתא הוא מחיות ולסטים, שבזה צריך שמירה יתירה מן השמים, ואין מועיל בזה מה שהאדם משמר עצמו כי אין הדבר בידו, לא מיבעיא שמירה מהלסטים שהאדם הוא בעל הבחירה, השמירה קשה מאד, אלא אפילו השמירה מחיות שהם כוונתן להזיק, ג"כ צריך שמירה יותר משמירת פחתים וברקנים. ולכן במשנתניו שמיירי במקום סכנה מצד המקום ולא מחמת חיות ולסטים די בתפלת הושע וכו' ואין בזה פלוגתא, ובכרייתא שמיירי במקום גדודי חיות ולסטים צריך להעמיק בתפלה יותר, ובזה נחלקו התנאים בנוסחת התפלה.

וזה כוונת רש"י כאן בד"ה שועת, לשון גניחה יותר מתפלה. ולכאורה מה בעי רש"י בזה. ולפמ"ש נחא, דרש"י רצה לתרץ מדוע אמר כאן ה' יהושע נוסחא אחרת ממה שאמר במשנתניו, וצריך לומר לפי שכאן הסכנה היא יותר צריך תפלה יותר, ולכאורה במה היא נוסחא זו יותר מהתפלה שאמר במשנתניו, ולכן פירש"י שלשון שועת היא לשון גניחה יותר מהתפלה.

ולפי"ז יש חילוק בין מקום סכנה למקום גדודי חיות ולסטים. ואני תמה שלא נזכר זה בשום פוסק,

ואדרבה הרמב"ם בסוף פ"ד מהל' תפלה [הלכה י"ט] והטור [סי' ק"ן] לא זכרו רק תפלת צרכי עמך וכו'. והמעדני מלך [אות כ'] הרגיש בסתירת דברי ר' יהושע במשנתניו עם דברי ר' יהושע בכרייתא וכו', שצ"ל התרי תנאי אליבא דר' יהושע. ולדעתי אין לומר כן מסברא רק במקום שאמרו כן חכמי התלמוד. ולכן לענ"ד מחוורתא כמו שכתבתי. אבל מה אעשה הרמב"ם לא פסק כן, ואדרבה בפירוש המשנה דחה דברי ר' יהושע מהלכה. ועיינתי בתוספתא והנה לא נזכרו דברי ר' יהושע כלל בתוספתא ולא נשנה שם רק דברי ר' אליעזר ודברי רבי אלעזר ברבי צדוק ודברי אחרים, ובלי ספק שזו היא נוסחת הרמב"ם. ועיין בחידושי אגדות מהרש"א.

שם המלך בקונך וצא. לשון המלך משמע שתייעץ אם יצא או לא, דאל"כ הוה ליה למימר וכשאתה יוצא

לדרך התפלל לפני קונך וצא, אבל לשון המלך היינו עצה ונטילת רשות. ולכאורה תמוה, דאיך ידע אם נתנו לו רשות. ונראה שהוא על דרך דברי ר' חנינא בן דוסא בסוף פרק אין עומדין [לקמן ל"ד ע"ב] שאמר אם שגורה תפלתו כפי וכו', הכי נמי אם יראה שתפלת הדרך שגורה בפיו יצא ואם לאו אל יצא. ובזה ניחא שאליהו הוצרך להזהירו על תפלת הדרך, והלא זה מוטל על כל היוצא לדרך. ולפמ"ש נחא, שאליהו הזהירו שישגיח אם התפלה או שגורה בפיו. שוב מצאתי באל"י רבה [סי' ק"י ס"ק ח'] שכתב כן בשם השל"ה, והגאני שכוונתי לדעתו. שוב עיינתי בשל"ה דף קט"ז [נסכת חולין, ענין משא ומתן באמונה, ד"ה במסכת ברכות] וראיתי שהביא הך דר' חנינא בן דוסא ממש בדבריו. וגם הוא מפי השמועה אמרו. ואמנם למען לא אהיה רק שאומר אף אני כמוהו אמרתי להוסיף מסברא, והוא, כי הא דאי לאו כל

תפלת השחר פרק רביעי ברכות

לא אברן אלא כשהוא רגיל וכו'... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

החור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

חור לעבודה לא אברן אלא כשהוא רגיל... וצריך שיהיה לו זמן מסוימת...

אמר רבי יוחנן... דבית הכנסת...

שבת רבי... אמר רבי...

שבת הנבחרים... אמר רבי...

מתני' ר' אליעזר... אומר הושעיה...

בבב' פריה... הייבוי רבי...

ואילך דלמי... אפילו שיעבד...

בבב' רבינו... אבדי כל האיש...

רבינו אבדי... כל האיש...

ההגדרה... כחל נחל... המנוחה וציונים... חייבים שיהיה...

מנוחה וציונים... חייבים שיהיה...

המנוחה וציונים... חייבים שיהיה...

המנוחה וציונים... חייבים שיהיה...

המנוחה וציונים... חייבים שיהיה...

הלכות תפלה סימן קי קיא

ז יאמר אותה אחר (כט) שהחזיק (יא) בדרך (ל) * ואין לאומרה 'אלא אם כן יש לו לילך (יב) (לא) פרסה (לב) אבל פחות מפרסה לא יחתום בברוך (ולכמהלא יאמר אותה נפרסה ראשונה) (רש"י והר"ם) ואם שכח מלאומרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך ובלבד שלא הגיע (לג) חוץ פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללך בה ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה: ח (לד) "הנכנס (יג) לבית המדרש (לה) יתפלל יר"מ ה' אלהינו ואלהי אבותינו שלא אכשל בדבר הלכה וכו' (לו) וביציאתו (לז) יאמר מודה אני לפניך ה' אלהי ששמת חלקי מיושבי בית המדרש:

קיא דין סמיכת גאולה לתפלה. ובו ג' סעיפים:

א נכנס ט' ב נ"י ע"פ הנהג' א צריך לסמוך גאולה לתפלה ולא יפסיק (ב) ביניהם (ג) אפי' באמן אחר גאל ישראל (ד) ולא

באר היטב

אשר יר של"ה נ"ג ואגודה. נוהגים ליעול רשות מהגדולים ומתזכרים כשהולכים לדרך ויש סמך ממ"ש חו"ל נמלכים בסנהדרין פירש"י נטלו רשות כדי שימפללו עליהם. עט"ו: (יא) בדרך. ולא יאמר בחוץ עבודה של עיר דהיינו בחוץ ע' אמה ושירים מן העיר דעיבורא דמתא כמתא דמי: (יב) פרסה. הוא ח' אלפים אמה. דמיל הוא אלפים אמה. ופרסה הוא ד' מילין. ואם הולך במקום סכנה יש להמפלל ח"ה אפי' בפחות מפרסה. ט"ו וכ"כ ע"מ: (יג) לבה"מ. נ"ל דה"ה גמי שיושב ללמוד

ביאור הלכה

שאמרנה קודם שהאיר היום כולנו ע"ל לכאורה: * ואין לאומרה כו'. עיין במ"ב העפס והוא מהרא"ש ולכאורה לפ"ו אפילו אם יש לו יוסף פרסה בידו אך שהוא טעם הפרסה דרך ארה עיר או שידע שארה עיר קרובה גל דרך נסיעתו בחוץ פרסה ג"כ לא יאמר הרי"ך נחתימה דהא ליכא מקום סכנהא ואפשר דלא פטרו רק אם כל דרך נסיעתו היה פחות מפרסה ומה שאמר אפי"כ ובלבד שלא הגיע וכו' שאני התם דמה שהלך כבר ליכא לאינכרופי לחייבו ע"ו ומה שישע למחר נסיעה אחרת היא תפלה נענינו וכו':

אפי' ביחידות ובפרט בני שנגיע להוראה. וי"ל נוסחא ח' קצרה כוללה הרבה וכו' הוא. יר"מ יא"א שחאר עיני במאור חורקן וחזילני מכל ממשול וטענת הן בדיני איסור והיתר הן בדיני ממונות הן בהוראה הן בלימוד"ג גל עיני ואזיטה נפלאות מחורקן. ומה ששגיגי כבר העמידני על האמת ואל חלל מפי דבר אמת עד מאוד כי ה' יתן חכמה מפיו דעת ומנוחה. עכ"ל ט"ו. וכ"כ המ"א שחאר"ל היה אומרה בכל טוקר. וכי המ"א דתפלה מודה אלו וכו' יאמר בכל ערב כל העוסק בתורה כל היום: משנה ברורה

אפי"כ מותר לומר מה"ד דכמה ראשונים סוגרים דמה"ד אין לרבה שיהיה סמוכה לתפלה עיין בטור וב"י (לא) נוהגין ליעול רשות מהגדולים ומתזכרים כשהולכים בדרך. ויש סמך ממ"ש חו"ל נמלכין בסנהדרין ופרש"י נטלו רשות כדי שימפללו עליהם. ויכנס בני טוב ולא בני טוב והיינו (לג) בשחרית בנך החמה ובערבית תחילת השקיעה דשמת יסול בלחם הפחמים וע"כ (לד) כשהוא סמוך לעירו שהוא יודע ליהדר שם מהפחמים יכול לילך שם עליה אם אינו הולך יחיד שאין לחוש למזיקים: ז (כט) שהחזיק בדרך. ר"ל (לד) שלא יאמרנה כשעדיין הוא בחוץ העיר שדר בה אף שמכין עצמו ללכת לדרך (לה) ועיבורה של עיר דהיינו שבעים אמה ומעט יומריסמוך לעיר לאחר שכבר כלו כל הנתיב הרי הוא בחוץ העיר והט"ו מחיי אפילו בחוץ העיר משה שגמר בלבו והכין עצמו ללכת אל הא"ר והפמ"ג ושאר אחרונים חולקין ע"ו והפסימו דלכתחילה יש ליהדר שלא לעשות כן אף בדעבד יש לסמוך על דבריו. וכ"ו במחלת יליאתו מניחו (לו) אבל כשהוא לן בדרך יוכל לומר מה"ד בצוקר כשמכין עצמו ללכת אפילו כשהוא עדיין בעיר דכבר החזיק בדרך. ועיין לקמן בסיומן ר"ל לענין מה שמחפלי כשיולא מן הכרך ובמ"ב ט"ז: (ל) ואין לאומרה וכו'. שפחות מפרסה נקרו ליעיר אינו מקום סכנה מן הקמח אם לא שמוחק לן בחומו מקום שהוא מקום סכנה או יש לדרך מה"ד בכל גווני. ואין חילוק בין הולך בספינה הולך ביבשה [א"ר] ולפ"ו גם הנוסע על מקלות הברזל יש לו לדרך מה"ד אפילו אם נוסע רק פרסה ולפ"ו יש לוהר לכתחילה חייב כשמחיל לנסוע לדרך ברכה מה"ד וכמו שכתב הרמ"א בסמוך דלכתחילה יהדר חוץ פרסה ראשונה וידיעבד יבקר עד לנסוף כ"ו שיש לו עדיין פרסה אמת ליסע על המסילה: (לא) פרסה. הוא ח' אלפים אמה דמיל הוא אלפים אמה ופרסה הוא ד' מילין: (לב) אבל פחות וכו'. ומפני זה (לו) כשאחד נא מן הדרך בחוץ פרסה מנהג העולם שלא יתן לו שלום דאין זה מקרי נא מן הדרך דהא אין אומר תפילה הדרך: (לג) חוץ פרסה. ואפילו אם דעתו ליסע עוד אפי"כ כמה פרסאות מעיר זו הוא נסיעה בפני עצמה והשתא הוא עכ"פ פחות מפרסה וליכא סכנה: ח (לד) הגכנס לביהמ"ד. (למ) הארי"י ו"ל היה אומרה בכל בוקר והיה אומר אח"כ כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ומנוחה גל עיני ואזיטה נפלאות מחורקן: (לה) יתפלל יר"מ. ואין בה חתימה. כהנ ט"ו דה"ה מי שיושב ללמוד ביחידות ובפרט אם הגיע להוראה צריך להמפלל שלא יטעה בלימוד יבהוראה לומר על טמא טהור ועל אסור מותר וטוב לומר נוסח אחר כולל הרבה וזהו יר"מ ה' א"א שחאר עיני במאור חורקן וחזילני מכל ממשול וטענת הן בדיני איסור והיתר הן בהוראה הן בלימוד גל עיני ואזיטה נפלאות מחורקן ומה ששגיגי כבר העמידני על האמת ואל חלל מפי דבר אמת עד מאוד כי ד' יתן חכמה מפיו דעת ומנוחה. וכשהוא לומד בתורה צריך לבקש ג"כ שלא ישמח בתקלתו ולא ישמחו בתקלתו וכדאיחא בנמר"א: (לו) וביציאתו וכו'. כהנ הרמב"ם בפי' המשנה ואלה שמי חפלות חובה. ויש לו להמפלל יושב או עומד כמו שדמנ"לו ולא יחזור פניו למזרח ולא למערב ולא יעשה השתמיה וכו' עי"ש והנינו הא"ר ושאר אחרונים: (לז) יאמר מודה וכו'. וה"ה העוסק בתורה ביחידות כל היום צריך לומר כן בכל ערב אחר גמר לימודו [מ"א]:

א (א) צריך לסמוך. אבל (א) במוסף ומנהג מותר לומר פסוקים קודם ד' שפתי תפתח אבל לא אח"כ דפסוק זה ממלכתי תפלה הוא דהא מהאי טעמא טוב לומר אותה בין גאולה לתפלה מפני דכיון דקציעו רבין בתפלה יש לו דין תפלה א"כ אין להפסיק בינו לתפלה י"ח: (ב) ביניהם. ואפילו (ג) כשהיה בעלמא יומר כמדי דיבור יש נוהר לכתחלה [כדי דבור הוא כדי שאילת תלמוד לרב]: (ג) אפילו באמן וכו'. וה"ה דקדיש וקדושה אין לענות וכלעיל בסיומן ט"ו ס"ט ונקט אמן משום דשם סליק ענינא של הנרכות ק"ו וה"א דיכול לענות אמן אפילו אחר ענינו וכלעיל בסיומן ט"ו ס"א קמ"ל דאסור משום הפסק ואפילו אחר הש"ך (ד) ולא בשום פסק. ואפילו (ג) בערבית קודם תפילת י"ח ג"כ יש לומר

שער הציון

(לא) עט"ו ובה"ט: (לב) פמ"ג: (לג) מ"א: (לד) אחרונים: (לה) מ"א: (לו) א"ר ומ"ג: (לז) מה"ש: (לח) הונא נמ"א: (ח) מ"א: (י) פרי מגדים הגהות ותיקונים: א) בלימוד: הגהות והארות: ו) עיין בה"ל ס"ב ד"ה חזר ואומר וכו' לענין אם הוא ממש כחפילה לכל דבר ועיין מ"ב ס"ו ס"ק ל"ה לענין לענות אמן אחר שהתחיל הפסוק:

עין ששפט
נר מצוה
כב א ד"ה פ"א ס"ג
נר מצוה
וה"ל הלכה כ' שזו
עין :

קד:

ערבי פסחים פרק עשירי פסחים

הש"ס

מוסף ה'
שישי
בבבב
פירות ומש
ולו
(...)

נר מצוה

פ"ה של אומר
מפסח
מפסח וי"פ"ה
מפסח דרב

[נר מצוה]

המבדיל בין קודש לחול. ומו לא אומר זה שאר הבדלות ולא חסם זה:
היא גרמא ליה למר. שלא הלכת אמה נעמך: וברכת המצות. עגון
להפסעך נצית ועל נעילת לול: וברכה הסמוכה לחבירתה. עגון
אומם של שמונה עשרה: וברכה אחרונה שבקריית שמע. אע"פ שאין
נרצה אחרת למעלה הימנה שהתחיל
זה נצרך: יש מהן. מאלו שהאורט
שפוסם עגון נצרך ולאו מומם
נצרך עגון נרצם פירות ומנום:
יש מהן שחרתם ואינו פותח. עגון
נרצה הסמוכה להצירמה שהרי
פוערטה הראשונה שנפסחה נצרך:
הטוב והמטיב. אף על גב דסמוכה
למפסחה: שהרי הפסול נצרכת
המזון נצרך משום דנרצה נצרכה
נפשה איתקן משום הרוגי צימר וכולה
הדלחה נצרכת הפירות ומנום:
קשיא

ולית הלכה כוותיה. וטעמא לפי שאין מומחין בשהים וברייחא סברה
(כר) [כמאן] דלארז בפ' ג' שאלכו (נר מצוה ד' טו). מומחין בשהים
יפי' רש"ב"ם. והלכה כשמואל דתקום בין קודש לחול מהמוחין במעלה
שבת לייט בין קודש לקודש ספיק דמולין (דף טו): ק"מ במעלה שבת
חול מומחין בין קודש לחול:
נר מצוה פותח נצרך ומוחם
נצרך. והימנה נרצה דלמי
נעמה אמאי לא פותח נצרך דהא
מטיקרא לא הוית סמוכה לחבירתה
כדלמרינן בנר מצוה (דף טו): כי מהפסח
אומר אלמי נעמה וכן קשה מהתה
הא עד שלא נברא העולם והפלת
הנר מצוה שמוחם ולויט פותח נצרך
ו"ל לפי שאין נר מצוה הלא שבת
ותפלה נעמלה וברכה שאחר מעילה
נראה דמוחין נצ"ה האל האפרע
לעמו ישראל מכל לריסס האל
המושג שיהא לרובה ולא דמיא
לברכה פירות ומנום עגן קצרות
וכן יש צירושלמי דמעילה ובגמרא
דיון (דף טו): כנפסחים יט"ג דמוחם
זה נצרך האל האפרע ט' וברכה
דטרא נפשות רבות מוחם צירושלמי
נצ"ה מ' העולמים: ק"ה מנרצה
הסמוכה לחבירתה. פירוש' לפי שה'
בראשונה אין לרין לפתוח השניה

רבינו הגאון

שלא איקלע לשפיריחא
וחביל בין קודש לחול
בלבד ולא אמר ביה
בתולה וברכה כיון
אלא אמר בא"י המבדיל
בין קודש לחול בלבד
אתבי' עליה כל הברכות
כל פותח בין נצרך
היהם בין נצרך ויין
סברת המצוה וברכה
הפחות וברכה המצוה
לחברתה וברכה אחרונה
שנק"ש שיש בהם
פחה נצרך ויין
היהם נצרך ויש פחה
ותחם נצרך ואינו פותח
נצרך ה' טו וט"ב
פחה זה נצרך

ולית הלכתא כוותיה עולא איקלע
לפומבדיתא אמר ליה רב יהודה לרב יצחק
ברי' זיל אמאי ליה כלכלה דפירי וחזי היכי
אבדיל לא אול שרד ליה לאבוי כי אתא
אבוי א"ל היכי אמר א"ל ברך המבדיל בין
קודש לחול אמר ותו לא אתא לקמיה דאבהו
א"ל היכי אמר אמר ליה אנא לא אולי אנא
שדדיתיה לאמר לי המבדיל בין קודש
לחול א"ל רברבוותיה דמר וסדרותיה דמר
גרמא ליה למר דלא תימא שמעיתיה מפסחה
פתיבוי* יכל הברכות מולן פותח בברוך
והתם בהן בברוך ויין מברכת מצות וברכת
הפירות וברכה המצוה לחבירתה וברכה
אדרונה שבקריית שמע עגון פותח
(בהן) בברוך ואין הותם בברוך ויש מהן
שחתם בברוך ואין פותח בברוך והשוב
והנציב פותח בברוך ואינו הותם בברוך
קשיא

נצרך וזכרה שלאחר הפצה דער כל העולמים עד שכל דברין
סלמת ואלקן ויש הפסק במחזורים ומהחיל נאמן אהה הוא ויין שפ'
נרצה לא נצריך הברכה הראשונה ולא בפתיחת השניה ונראה דטולה
נרצה אמת היא דטולה משתעיא נעמלמט ובחמימות המקום ומה
שיש הפסק במחזורים לפי שהיו רגילים כל האיטר להפסיק שם
ולומר נצח כדאמר במסכת סופרים (פרק י' הלכה י') וכן משמע התם
דברכה אמת היא דקאמר דמפסח מברך ו' ברטה כגד ו' קרובים
פ' בקריאת התורה בתהלה ובקף והתם לפני הפצה ד' אחריה
והנר יר' אה האדם כי' שפותח נצרך פירש רש"י בכוונות
(דף טו) דשהכל ברא לכבודו נתקנה לאחיפת העם והיה רצוי
לאומרה משעת אחיפה והיא נרצה בפני עממה וכן יולר האדם
לא היה לריכה שהרי יאמר אשר יר' אחריה אלא להוכיח שהי'
ימרות ויקבוע והקדישם לאשר יר' והרי הוא כמו לעממה ואשר
ברא שפותח נצרך לפי שאומר הויה לכה כשלין פנים חדשות
ור"ת אומר דשהכל ברא לכבודו ויולר האדם לכן פותח נצרך בלה
חתימה יר' אה האדם כמו נרצה פירות ומנום ופתחוקן זו היא
חתימה ובאשר יר' אה האדם לרין לפתוח נצרך שאם לא היה
פותח היה נראה הכל נרצה אמת וברכה לעסוק בדברי תורה והערב
נא אומר שהיא נרצה אמת כיון שאין פותח הערב נא נצרך
והכלה נמי שפותח נצרך אע"פ שסמוכה לברכה מולר משום
שלא נראה נרצה אמת ומייה צירושלמי פריך והרי הבדלה ומשני
רבי הוה מפזין. וא"ה יהללן שאחר הלל ויראו עיניו וישתבח
למה אין פותח עגון נצרך וי"ל דיהללן היא ששכה לברכה
דלקרוא אה ההלל ויראו עיניו להשכיבו וישפסח לברוך שאמר
ולא הוה הפסוקים הפסק כמו נרצה אחרונה שבקריאת שמע דלא
לישתבח ומייה קשה מיהללן דלויי פכה דאין מברכין לקרוא אה ההלל לכן נראה דברכה
שנלא פתיחה ניכרת התהלה וצירושלמי (דברכות כ"ה) פריך והרי נאולה פ' אשר
הוא הלל אה שמע נצרכי' יא פירוש שהיו קורין הלל בלויי פכה כזיה הכנסת כדליתא במס'
נר ר' יובי' ורבי' סופה פירש רבינו שמואל בר ר' שמעי' סופה סוף נרצה דאשר
הוא הלל נאולה נאולה דלשעבר ונאולה להבא שמתים נצרכין עירך ולכן חוהם נצרך
דאין טולה הויה דיש זה הפסק והפלה שגאל חותם ופריך מהכלה כדפרישית לעיל ופריך
והרי נצרך פ' אשר נאולה פ' אשר נאולה לברכה דקריאת הלל ומשני שנייה
פ' דהיא נרצה בפני עממה כדלמרינן בפ' ג' שאלכו (נר מצוה ד' טו) ומהחיל נצרכת
הון נצרך ופריך והרי הון פ' שאומר אהרין גאד ויין פותח נצרך אע"פ שפסחים
איה נצרכת הון כשרט השנים לומן והשלישי מפסיק לרב ששה עד הון לרין לשמוע
והלכה רב ששת כזיכורי וכשינמור שעדמו קאמר ההם כבוקף שמעתי
דנצרכין אמרי יחזור למקום שפסק קשיא ועוד פריך והרי הטוב והמטיב פ'
נצרכת המזון דסמוכה לחבירתה ופותח נצרך שנייה נצרכת המזון דסמוכה
לחבירתה ופריך והרי קידוש פירות דסמוכה לברכה פרי הגפן ופתיחין נצרך
שנייה היא שאלה היום עד שיקדש היום אינו מברך בורה פרי הגפן ופריך
והרי סופה של קידוש שמוחה נצרך וסלקא דעתך דטולה הויה היא והיא נצרכת
פירות ומנום א"ר יונה טופס נרצה כן היא דלארז כ' יודן מצבט קר נצרך ויין
מוחם נצרך ויין מוחם נצרך ויין מוחם נצרך ויין מוחם נצרך ויין מוחם נצרך
פ' קידוש הוא מצבט ארוך ויש הפסק שאומר כי הוא יום הפלה למקרי' קודש
ולכן מוחם נצרך ויין מוחם נצרך ויין מוחם נצרך ויין מוחם נצרך ויין מוחם נצרך
מוחם נצרך. וא"ה והלא ארובה היא ועוד ד"ה פ' שרין לומר ג' נעמלה ג'
הצבות כמו ג' מלכות דלארז נצרכת (ד' מני') לריכה ב' מלכות
לכד מדידיה וי"ל שאין זה אריכות הלא שמוכר שם שמים נצרכת לשמות
מלכות רועט ט' ויין ראי' לחתום נצרך:

כאילו עומדת בפני עצמה ולפיכך פותחת בברוך, ומה שאינה חותמת לפי שעשאוה כמטבע קצר שיש מהן פותחות ולא חותמות, ואע"פ שמלותיה רבות, והרכה דחקו עצמן בתוספות בזה, שאמרו דלפום כן לא חתמו בה לפי שכל עיקרה של ברכה זו לא תקנו אלא הטוב והמטיב וקצרה ממש היתה והלכך אינה חותמת, ואע"ג דאמר רב פפא בפרקין (לקמן מ"ט א) שיש שם שתי מלכיות לבר מדידה, ואמרינן במדרש שיש שם שלש גמולות שלש הטבות שלש מלכיות, מכל מקום אינו מזכיר אלא שמתיו של הקדוש ברוך הוא האל אבינו מלכנו אדירתו בוראנו, ולא דמיא לברכת המגילה שאומרים האל הרב את ריבנו שמסדר שבחו של הקב"ה, עד כאן, ואינו נכון כלל אלא שלא ראו להתוס בה ולעשותה מעולה משאר ברכות של תורה שלמעלה ממנה, ומקצתן שהיו חותמין בה ככרכה ארוכה, וכדתניא בפרק קמא דתוספתא דמכילתין (ה"ט) אלו ברכות שמקצתן ואין חותמין בברוך, ברכת הפירות וברכת המצות, וברכת הון, פירוש ברוך שאכלנו משלו, וברכה אחרונה של ברכת המזון, וכי יוסי הגלילי הוהם בכרכה אחרונה של ברכת המזון ומאריך בה.

כל הברכות כולן פותח בהן בברוך וכו'. ולא כלל הוא דהא איכא ברכת אלהי נשמה וברכת הדרך ותפלה קצרה וברכת גשמים שאינן סמוכות ואפילו כן אין פותחות בברוך, ומסתברא דברכה אחרונה שבקריאת שמע דכוותיהו שאינה סמוכה לברכות שלפני קריאת שמע שהרי קריאת שמע הפסיק בעיהם, והיינו דקתני הכא ברכה הסמוכה לחברתה וברכה אחרונה שבקריאת שמע דאלמא ברכה סמוכה וברכה אחרונה שבקריאת שמע לאו בני ביקתא חדא נינהו, וכבר הארכתי בזה בשלהי פרק קמא דמכילתין בס"ד (ו"א א), ולא כן פירש כאן רש"י ז"ל.

דף מ"ז ע"ב. אמר רב נחמן בר יצחק תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי עוקרין אותה בבית האבל דתנו רבנן וכו'. ומדרכי עקיבא קא מייתי ראיא דסבירא ליה דאין אומר הטוב והמטיב כלל, ואפשר דסבירא ליה לרב נחמן דהלכתא כרבי עקיבא ואנן לא קיימא לן כוותיה אלא כמר זוטרא דאיכלע בכי ריש גלותא ופתח בהטוב והמטיב, ואי נמי אפשר דאף רב נחמן כתנא קמא סבירא ליה אלא דקא מייתי ראיא דמדרכי עקיבא עקר ליה לגמרי מבית האבל שמע מינה לאו דאורייתא, דרבי

לקבורה תקנוה הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה, נמצאת אתה אומר שנים ושלושה דקתני גברי אינון, והכין פירושא שנים ושלושה שאכלו ואין אחד מהן יודע לברך ברכת המזון כולה, אלא אחד יודע ברכה ראשונה, והשני יודע ברכה שנייה ושלישית ואינו יודע ברכה ראשונה, או שאחד יודע לברך ברכה ראשונה ואחד יודע לברך ברכה שנייה ואחד יודע לברך ברכה שלישית, חייבין לברך ברכת המזון, לפי שאפשר לברך כל אחד מהן ברכה אחת שהוא יודע ונמצאת ברכת המזון עולה משנים מהן או משלשתן וגמרינן מינה דברכת המזון עם ברכת הזימון אינה אלא שלש ברכות בלבד ולפיכך אינה נחלקת אלא לשלושה אנשים בלבד ומשום הכי קתני שנים ושלושה ולא קתני ארבעה, ואם איתא דברכת הזימון עד נכרך הוה אמר ארבעה, ופריק אשכח תנא תניי ארבעה ואנא דאמרי כוותיה, ואם תאמר הך תנא דתני ארבעה משום הטוב והמטיב הוא דתני הכין, דמצי אמר לה גברא רביעאה, לית לך למימר הכין, דברכת הטוב והמטיב דרבנן היא ולא מני לה תנא כהדי דאורייתא, דאמר רב הונא וכו', הדין פירושא דהדין גמרא דבני מערבא חד טעמא הוא עם גמרא דילן וכבר סליק פירושא דהא מתניחא כהוגן ולית בה קושיא כלל, עד כאן לשונו, ולפי פירוש זה קא דתני שלשה וארבעה הכי נמי מתפרשא פעמים שכרכת המזון עולה משלושה מהן ופעמים מארבעתן, והפירוש מחזור ועולה כהוגן, אלא דקשה לי קצת למה לא תנינן שנים שלשה ארבעה, דבשלמא בברייתא קמייתא לא תני אחד שנים ושלושה משום דאחד לאו חדושה הוא ולא תני אלא מאי דאית כיה חדושה דהיינו שנחלקת לשנים ושלושה, אלא לאידך ברייתא מאי טעמא לא תני שנים, ואי נמי חדושה דרביעי אתא לאשמועינן דפליג אידך ברייתא לא ליתני אלא ארבעה מכרכין ברכת המזון.

תדע הטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פועלים עוקרים אותה, ואע"ג דבונה ירושלים דאורייתא ואפילו הכי לא מברכי לה פועלים, לאו היינו עקירה דהא מכלל כללי לה כברכת הארץ, אבל הטוב והמטיב עקרי לגמרי דלא מדרכי לה כלל.

תדע דהטוב והמטיב לאו דאורייתא שהרי פותח בה בברוך. כלומר ואילו היתה דאורייתא כשאר הברכות היתה סמוכה לחברתה ולא היתה פותחת אבל היתה חותמת, אבל השתא דליתא אלא מדרכנן ונתקנה לבסוף על הרוגי ביתר הרי היא

אדם והטוב והמטיב דאורייתא, ולמ"ד שחיים ושלש הטוב והמטיב לאו דאורייתא שחיים בפועלים שלש בשאר בני אדם, וכירושלמי גרסי' שלשה שאכלו כאחד ובקש אחד מהם לילך דבי רב אמרי יכרך ברכה ראשונה וילך לו ואיוו היא ברכה ראשונה דבי רב אמרי ברכת הזימון ר' זירא בשם ר' ירמיה [אמר] הוון את הכל, ואפשר לפרש זה באחד מפסיק לשנים שבקש אחד מהם לצאת ומפסיק לשנים ואח"כ יחזור ויגמור סעודתו.

וקשה לי לפירוש זה דלא הוה ליה למימר עד היכן ברכת הזמון בסתם כיוון דלא קאי אלא אאחד מפסיק לשנים, ועוד קשה מה שצריך לפרש דהני ברייתות קיימי אאחד מפסיק לשנים.

ורב אלפס פירש בענין אחר על פי הירושלמי ועל פי גירסת רוב הספרים שכתוב בהם נימא כתנאי דתני חדא שנים ושלשה מברכין ברכת המזון ותניא אידך שלשה וארבעה, והכי פירושו עד היכן ברכת הזמון כלומר שאם אכלו ג' והוצרך אחד מהם לצאת שישב עד שיגמרו אותה ברכה, רב נחמן אמר עד נברך כלומר עד שיאמרו ברוך הוא אלהינו שאכלנו משלו ובטובו חיינו שזהו ברכת הזימון, רב ששת אמר עד הוון את הכל, נימא כתנאי דתני חדא ב' או ג' מברכין ברכת הזימון, ותניא אידך ג' וד', פי' ג' או ד' שאכלו ואין אחד מהם יודע לברך ברכת המזון כולה בברכותיה אלא אחד יודע ברכה ראשונה והשני יודע השניה והשלישי יודע השלישית וקאמר דחייבין כברכת המזון לפי שכל אחד יכרך ברכה שלו ונמצאת ברכת המזון עולה משנים מהם או משלשתן, וגמרינן מינה דברכת המזון עם הזימון אינה אלא ג' ברכות בלבד ולפיכך אינה נחלקת אלא לג' אנשים בלבד, ולאידך ברייתא עם ברכת הזימון הם ד' ברכות, וקיי"ל כרב נחמן דאמר עד נברך וכן עמא דבר דהא כל יחיד מברך ברכת הזון אלמא ברכת הזון אינה בכלל ברכת הזימון.

כל הכרכות כולן פותח בהן בברוך וחוטם בהן בברוך. וטעמא כדאמרינן לעיל כל מזמור שהיה חביב על דוד פתח באשרי וסיים באשרי וכן הרבה מזמורים פותחין בהללויה ומסיימין בהללויה.

שיש מהן פותח בברוך ואין חותם בברוך. כגון ברכת הפירות וברכת המצות.

ע"כ. ויש מהן חותם בברוך ואין פותח בברוך. כגון ברכה הסמוכה לחברתה. ופי' רשב"ם משום דפטרחה הראשונה שנפתחה בברוך, ור"ת פי' דחתמת הראשונה היא פתיחה לברכה הסמוכה לה, וקשה לפירושו דהא פריך בירושלמי והרי הברלה [ומשנ] רבי מפורן, והרי קידוש פי' הסמוכה לבורא פרי הגפן ואמאי פותח בה בברוך שניא שאם היה אוכל מבעוד יום

ומשכה סעודתו עד שקדש אינו אומר בורא פרי הגפן, אלמא משמע אע"ג שכרכה שלפניה אינה חותמת בברוך מיקריא ברכה השניה ברכה הסמוכה לחברתה אלמא פתיחת הראשונה היא פתיחה לברכה הסמוכה לה, ותימה אלהי נשמה אמאי אינה פותחת בברוך הא אינה סמוכה לברכה אחרת דאמרינן לקמן בפ' הרואה כי מיתער משנתיה אומר אלהי נשמה, וי"ל דאינה תפלה אלא שבח והודאה בעלמא לכך אינה פותחת בברוך, וכן הדין לא היה לה אפילו לחתום בברוך אלא משום שיש בה אריכות דברים חתמין בה בברוך לשבח ולהודות לשמו על החסד שעושה עמנו בכל יום מעין תחיית המתים כדאמרינן שינה אחד מששים במיתה, וכן אתה הוא עד שלא נברא העולם אינה אלא ייחוד לייחד שם הקב"ה שהוא אחד מראש ועד סוף ובכל העולמות ומתוך שיש אריכות דברים בה חותמים בה בברוך, וכן תפלה הדרך אינה פותחת בברוך משום שאינה אלא תפלה בעלמא שמתפלל שהקב"ה יוליכנו לשלום ואינה לא כברכת הנהגים ולא כברכה שתקנו ע"ש המאורע אלא כאדם שמבקש רחמים לפני המקום שישמרנו בדרך שהולך בה ומתוך שיש בה אריכות דברים חותמים בה בברוך, והראב"ד פי' שאלהי נשמה אינה פותחת בברוך לפי שסמוכה היא לברכת השינה שמברך כשהולך לישן המפיל חבלי שינה וכי מיתער אומר אלהי נשמה ושינה לא הוון הפסק, [וא"ת] ויהי רצון שתרגילנו בתורתך אמאי לא פותחת בברוך והלא אין ברכה הסמוכה לה שאותם ברכות קטנות שרגילין לומר בבהכ"נ לא הויין סמוכות דכל חד חד מיחייב למימרה בשעתיה כרמפ' לקמן בפרק הרואה, ואע"פ שרגילין לסדרן בבהכ"נ משום הכי לא הויין סמוכות מידי דהוה אהבדלה דמשום שיש שמפזרין אותן אף מי שמכנסן פותח בהן בברוך, וי"ל שהוא סיום של ברכת המעביר שינה ויש לומר בוא"ו ויהי רצון, ויש בה נמי מעין פתיחה סמוך לחתימה ותגמלני חסדים טובים לפי שבערב אדם עיף ויגע והולך לישן ומפקיד נשמתו ביד הקב"ה וגומל עמו חסדים טובים לפי [שמחזירה] לו בבקר כשהיא רגועה והיינו דכתיב חדשים לבקרים רבה אמונתך לכך אומר בערב אמת ואמונה לפי שבערב אדם מפקיד נשמתו ביד הקב"ה ובבקר עושה לו חסד של אמת ומחזירה לו.

וא"ת ברכת הערב נא למה אינה פותחת בברוך לפי' דחתמת הראשונה היא פתיחת השניה וזו שלפניה אינה חותמת בברוך, וי"ל שהוא סיום ברכה של אשר קדשנו במצוותיו, והא דאמרינן בברכות גבי הערב נא הילכך נימרינהו לכולהו פי' לעסוק בדברי תורה והערב נא ואשר בחר בנו, ר"ת גריס נימרינהו לתרווייהו דהערב נא הוא סיום של ברכת לעסוק בדברי תורה, וא"ת אשר בחר בנו למה פותחת בברוך והלא היא

ומ"ש ואינו צריך לשלש ראשונות ולא לשלש אחרונות ואומרה כשהוא מהלך ולכשיגיע לביתו צריך להתפלל פעם אחת. גם זה שם (ג.) וכתב הרמב"ם נפ"ד מהלכות תפילה (ה"ט) ומתפלל אותה בדרך כשהוא מהלך ואם יכול לעמוד עומד וכשיגיע לשוב ומתקרב דעמו חזר ומתפלל תפלה כמקנה י"ט ברכות ע"כ ואם עבר זמן שתי תפילות נמצא נסימן ק"ח שאין תשלומין לתפילה ראשונה (א):

ד היוצא לדרך יתפלל תפילת הדרך וזה נוסחה יהי רצון מלפניך וכו'. גם זה בסוף פרק תפילת השחר (כ"ט): ומ"ש וצריך לאומרה בלשון רבים. שם אמר רבי לעולם לשתמץ איניש נפשיה נהדי לניזורא היכי נימא יהי רצון מלפניך יי' אלהינו שמוליכנו לשלום וכו' ופירש רש"י שמתוך שמתפלל אותה בלשון רבים תפילתו נשמעת: ומ"ש ומעומד. שם (ג.) והיכי מצלי לה רב חסדא אמר מעומד רב ששם אמר אפילו מהלך

יי' שומע תפלה. [ה] ואינו צריך לשלש ראשונות ולא לשלש אחרונות ואומרה כשהוא מהלך ולכשיגיע לביתו צריך להתפלל פעם אחת: ד היוצא לדרך יתפלל תפלת הדרך וזה נוסחה. יהי רצון מלפניך יי' אלהינו ואלהי אבותינו שתוליכנו לשלום ותסעדנו [ט] לשלום ותסמכנו לשלום ותביאנו למחוז חפצנו לשלום ותצילנו מכף כל אויב ואורב בדרך ותננו לחץ לחסד

ומ"ש ואין צריך לאומרה אלא פעם אחת ביום וכו'. מיהו בכל יום לרוב לומר אותה כשאומו בדרך ללא כש עועין שאינן אומרים אותה כי אם ביום הראשון בתחלת יציאתם מדימת שהרי אפילו כשהיה דעמו ללון בעיר ואחר כך נמלך לעבור חוזה לה לרוב לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת כמו שכתב הכל בו ומצאו ז"ל כל שכן כשהוא לן בעיר לרוב לחזור ולהתפלל ביום כשיצא מן העיר שלן זה וכן בכל יום ויום צריך להתפלל כאשר היינו בתפילת י"ח בכל יום ויום והוא דבר פשוט לא היה צריך לכתבו אלא להוסיף מדעת הטועים:

ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו כי אתה שומע תפלת עמך ישראל ברחמים ברוך אתה יי' שומע תפלה. וצריך לאמרה בלשון רבים ומעומד: ה ואין צריך לאמרה אלא פעם אחת ביום (י) אפילו אם ינוח בעיר באמצע היום: ו ומה שאינה פותחת בברוך פירש ר"י [ה] לפי שאינה אלא תפלה בעלמא שמתפלל להקדוש ברוך הוא שיוליכנו לשלום, ואינה לא כברכת הנהנין ולא כברכה שתקנו על שם המאורע אלא בקשת רחמים. ומפני שיש בה אריכות דברים חותמין בה בברוך. וה"ר מאיר מרוטנבורק כשהיה יוצא לדרך בכוקר היה

רב חסדא ורב ששת הוו אזלי בצורחא קס רב חסדא וקא מצלי אמר ליה רב ששת לשמיעה מאי קא עבדי רב חסדא אמר ליה קאי ומצלי א"ל אוקמן נמי ואצלי מהיום טוב אל תקרא רע. ופירש רש"י הואיל ואני יכול להתפלל מעומד שהרי חזרתי עומדת לא תקרא רע להתפלל מהלך ואע"פ שמומח. וכתבו הר"ף (כ:) והרא"ש (פ"ד ס"י יח) וכדברי רב חסדא עדיף טפי דהא רב ששת נמי קאי ומצלי: ודהתוספות (ד"ה והיכי) כתבו וקיימא לן כרב ששת ומיהו (בתוספתא) [בתוספות] פסק [הר"ר יוסף] כרב חסדא וכן הר"ף פירש דרב חסדא עדיף ליה טפי. וה"ר יונה (כ: ד"ה ר' חסדא) כתב בשם רבנו גרפת דהלכה כרב ששת דלא עבד רב ששת עובדא כוונתיה דרב חסדא משום דכבר דהכי הלכתא אלא משום מהיום טוב אל תקרא רע אבל מן הדין סגי ליה במהלך עכ"ל וכן דעת הרשב"א (ג. ד"ה היכי): ור"י גראה דאף הר"ף והרא"ש לא אמרו דרב חסדא עדיף טפי אלא בדאפשר ליה כגון שצני חזרתו ממתינים לו וכעובדא דרב חסדא ורב ששת ומשום מהיום טוב אל תקרא רע [ג] אבל מן הדין סגי ליה במהלך וכדכר ששת: כתב ה"ר יונה בפרק תפילת השחר (שם ד"ה ובתפלת) יוצא לדרך נחלקו המפרשים יש אומרים שאם היה רכוב אין צריך לירד דלא עדיף מתפילת י"ח דאמרינן דלא ירד יש אומרים שימכן לומר דבתפילת י"ח דלריכה כוונה יותר אמרו שלא ירד לפי שאין דעמו מיושבת עליו אבל בתפילה זו שאינה לריכה כוונה כל כך צריך לירד עכ"ל וקצת ראשונה נראה יותר:

ה ואין צריך לאומרה אלא פעם אחת ביום אפילו אם ינוח בעיר וכו'. כן כתב הכל בו נסימן פ"ו (ט): בשם הר"מ (משנ"ץ קטן ס"י רמז) וכתב עוד (שם) אבל אם דעמו ללון בעיר ואחר כך נמלך לו ואלא ממנה לעבור חוזה לה או לשוב לביתו לרוב לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת (ב):

ו ומה שאינה פותחת בברוך פירש ר"י לפי שאינה אלא תפילה בעלמא וכו'. כן כתבו התוספות בפרק ערבי פסחים (קד: ד"ה כל): והר"מ מרוטנבורק (משנ"ץ קטן ס"י רמז) כשהיה יוצא לדרך בכוקר וכו'. זה לשון הכל בו נסימן פ"ו שאלו אל הר"מ נ"ע למה תפילת הדרך חותמת בברוך הואיל ואינה פותחת בברוך והשיב שהוא סומך אותה לעולם לאחת מן הברכות הפותחות בברוך כגון לאחת מאומן ברכות דאשר נתן לשכמי בינה ע"כ. וה"ר יונה כתב גרסא ברכות (א. ד"ה אלא) דטעמא משום דכל ברכה שנמקומה היא סמוכה לתנחומה כשאומו אותה צפוי עלמה אומרה כמו שהיא במקומה שחותמת ואינה פותחת ותפילת הדרך נמי בין שבתפילת י"ח ברכות שומע

דרכי משה

ק"י (א) ומשמע מדבריו דאף על גב דהתפלל תפילה קצרה אם לא התפלל אחר כך כל שמונה עשרה מתפלל בתפילה שאחריה שתיים: (ב) וכן הוא בהגהות סמ"ק (ס"י יא א"ת ט):

פרישה

(י) אפילו אם ינוח בעיר באמצע היום. כן כתב כל בו נסימן פ"ו בשם (התוס') [הר"מ] וכתב עוד אבל אם דעמו ללון בעיר ואחר כך נמלך ואלא

דרישה

[ה] ואינו צריך ל"ג ראשונות ולא ל"ג אחרונות ואומרה כשהוא מהלך ולכשיגיע לביתו צריך להתפלל פעם אחת. קשה מאי קא משמע לן דהא לעיל בסימן צ"ד (פ"ט ס"ט ד"ה גרסין) כתב ב"י דאפילו כשמתפלל כל התפילה כשהוא מהלך שצריך לחזור ולהתפלל כשכא לביתו וי"ל דמה שכתב כאן ולכשיגיע לביתו וכו' לא קאי אדסמך ליה

חדושי הגהות

[ג] ואפשר שגם רבינו לא כתב שצריך להיות מעומד אלא לכתחלה אבל מדינא אפילו במהלך סגי (מהר"ם):

הגהות והערות

[ט] כ"ה הנוסח בכמה דפו"ר וכת"י ובכמה דפו"ר "ותצעדנו" וכן כתוב לפנינו בגמ' ר"ף רמב"ם ורא"ש. ובדפו"ר ב"ח "ותצעדנו" ונראה ס"ס:

ו הנכנס לבית המדרש וכו' שלא אכשל בדבר הלכה וישמחו
 כי חבירו ושל אומר וכו'. כן צריך להיות. ופירש רש"י הרי
 שמים רעות שיצאו על ידי שאגרום להם שיענשו על כך ויש מפרשים
 וישמחו כי חבירי מילתא נאפסי נפשה היא ומרמי קאמר חדא שלא
 אכשל בדבר הלכה אידך מחזקי
 שאומר צבתי המדרש דברים הבונים
 על פי דרכי התורה עד שישמחו כי
 חבירי על טוב שכלי ע"כ. וכן ולא
 יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח
 בהם איכא לפרש צטני פירושים
 דפירש:

אומרה אחר יהי רצון כדי להסמיכה לברכה |
 גומל חסדים ותהיה ברכה הסמוכה לחברתה:
 ז (ט) ויש לאמרה אחר שהחזיק בדרך. וראין
 לאמרה אלא אם כן יש לו לילך פרסה אבל
 בפחות מפרסה לא יחתום בברוך. ואם שכח
 מלאמרה יאמר אותה כל זמן שהוא בדרך
 ובלבד שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר
 שרוצה ללון בה. ומשם ואילך יאמר אותה בלא ברכה: ח הנכנס לבית המדרש
 יתפלל שלא יארע תקלה על ידו ויאמר יהי רצון מלפניך יי' אלהי ואלהי אבותי
 שלא אכשל בדבר הלכה (ט) וישמחו בי חבירי ושלא אומר על טהור טמא ועל
 טמא טהור ולא על המותר אסור ולא על האסור מותר ולא יכשלו חבירי בדבר
 הלכה ואשמח בהם. וביציאתו יודה ויאמר מודה אני לפניך יי' אלהי ששמת
 חלקי עם יושבי יא בית המדרש ולא שמת חלקי עם יושבי קרנות. שאני משכים
 והם משכימים אני משכים לדברי תורה והם משכימים לדברים בטלים (י) אני
 עמל והם עמלים אני עמל ומקבל שכר והם עמלים ואינן מקבלים שכר אני רץ
 והם רצים אני רץ לחיי העולם הבא והם רצים לבאר שחת:

תפילה סמוכה לחברתה אם עכשו אינה סמוכה לחברתה לא חיישין
 להכי:
 ז ויש לומר אותה אחר שהחזיק בדרך. ואין לאמרה אלא אם
 כן יש לו לילך פרסה וכו'. נקוף פרק תפילה השחר (ל) אימת
 מצלי אמר רב חסדא משעה שאחו
 בדרך ועד כמה אמר רב חסדא עד
 פרסה ופירש רש"י ועד כמה זמנה
 להתפלל עד פרסה אבל לא לאחר
 שהלך פרסה וזה"ל (נרכות סוף פ"ד)
 מפרש עד כמה יבקש לילך שיהא
 צריך להתפלל עד פרסה אפילו אין
 לו לילך אלא עד פרסה אבל דרך
 פחות מפרסה אין צריך להתפלל
 תפילה זו. וכתיב ה'רא"ש (סי' יט)
 וגראה פירוש הלכות גדולות עיקר
 אם יש לו עדיין ללכת הרבה למה לא
 יצרך אבל כשיש לו ללכת פחות
 מפרסה נקרוז לעיר לא הוא מקום
 סכנה ואין צריך לנצח וה"ר יונה (כ):
 דיטר ראשון) כתב שהפירוש הנכון
 הוא דעד כמה הוא אחיזת הדרך
 להתפלל אותה לכתלה לאחר שיצא
 מן העיר בתוך הפרסה הראשונה

ואם שכח ולא אמר אותה בתוך הראשונה אומר אותה אחר כך על מה שיש לו ללכת כל זמן שרצו ממנו הדרך עד שיפקדו למקום שהולך:
 ורבינו תפס עיקר כפירוש זה"ל וכמו שהסכים הרא"ש ולכן כתב שאין לאמרה אלא אם כן יש לו לילך פרסה וכן אם שכח מלאמרה יאמר
 אותה כל זמן שלא הגיע תוך פרסה הסמוכה לעיר שרוצה ללון ומשמע ליה לרבינו דהא דאמרין
 מפרסה לא היינו לומר אותה בצרכה אבל אם רוצה לומר תפילה זו בלא צרכה הרשות בידו וכן
 יחתום ולאחר פרסה יתפלל ואל יחתום וכן כתבו הגהות מיימוניות פ"י מהלכות צרכות (דפוס קושטא ה"ה) בשם סמ"ק (סי' יא עמ' ג):
 וכתב ה"ר יונה (כ: דיטר ראשון) שיש מקשים על פירוש זה"ל דבדרך פחות מפרסה אינו צריך להתפלל תפילה זו מדאמרין בירושלמי (נרכות
 פ"ד ה"ד) כל הדרכים בחוקת סכנה וחירץ דאפשר דהיא דירושלמי לא בקרוז לעיר מיירי אלא בהולך בדרך בין הכפרים שהכל הוא בחוקת
 סכנה: והרמב"ם לא הזכיר תפילת הדרך אלא שכתב פ"י מהלכות צרכות (ה"ה) שכשילך מן העיר בשלום יאמר מודה אני לפניך יי' אלהי
 שהולאתי מדרך זו לשלום וכשם שהולאתי לשלום כן מוליכני לשלום ותעדימי לשלום ותסמני) כני לשלום ותצילני מכף אויב ואורב בדרך ע"כ ויש
 לתמוה למה לא הזכיר בה חמימה וגם למה לא כתב דמצלי לה משאמו בדרך עד פרסה:

ח הנכנס לבית המדרש יתפלל שלא יארע תקלה על ידו ויאמר יהי רצון מלפניך וכו' וביציאתו יודה ויאמר מודה אני לפניך
 וכו'. טס (כח):) וכתיב רבינו הגדול מהר"י אבוהב ז"ל תלמידי ר"י פירשו ואל יכשלו חבירי בדבר הלכה ואשמח בהם כלומר היה מתפלל שלא
 יכשלו החברים ותמשך מזה רעה שיהא שמה נכשלוטם והיה נראה שהיה לו לומר מהם ולפי הנראה היה מתפלל שיהיה לו שמחה וגיל בהם
 שהתורה היא שמחה לעוסקים בה: ועל מה שאומר אני רץ והם רצים וכו'. כתב ה"ר יונה (יט: ד"ה גמ') וא"ת למה הולך לחזור זה

פרישה

ולאמרה בוס: (ח) ויש לומר אותה אחר שהחזיק בדרך. גם הר"מ
 שהיה סומכה ליה רצון היינו כשהיה מתפלל בדרך וזהו שכתב רבינו כשהיה
 יולא מהר"ם לדרך נצטרך ומשמע לי מסוף דברי רבינו שגם מהר"ם סבירא
 ליה שאינה צריכה להיות פוחתה בצרוך מטעם שכתב רבינו לפני זה ומכל
 מקום כשהיה יולא לדרך היה סומכה דהרי עדיף טפי חזו דומה לנכרת אלהי
 נשמה דלעיל דאף שכתב רבינו דלינה צריכה להתחיל בצרוך כמו שכתב בסיומן
 ו' (עמ' ג) מכל מקום מור לכתוב נקוף סיומן מ"ו (עמ' נ"א-נ"ב) בשם הרא"ש
 דהמשמים קודם עלות השחר יצרך על נטילת ידים ואשר יצר ואלהי נשמה
 והיינו טעמא כיון דיכול לסמוך לנכרת הרי עדיף טפי וכמ"ס לעיל הכא נמי
 דכוותיה וממילא כשלא יולא לדרך נצטרך היה אומר קן בלא סמיכת נכרה
 ומשמע נמי לכאורה דמהאי טעמא סומכה לנכרת גומל חסדים שהיא נכרה
 כוללת כל החסדים ומעין הלל הדרך נמי היא אבל מלשון הכל כו והבאו

דרישה

ו) ומה שכתב רבינו ואין לו לאמרה אלא אם כן יש לו לילך
 פרסה. כן כתבו בה"ג והרא"ש וכתב הר"י ז"ל שיש מקשים על בה"ג
 דכתב בדרך פחות מפרסה אין צריך להתפלל תפילה זו מדאמרין
 בירושלמי כל הדרכים בחוקת סכנה וחירץ דאפשר דהיא דירושלמי לא

הגהות והערות

ין בדפוסים ראשונים (חוק מדפו"ר ב"ח) וכתיב וברא"ש ליתא וישמחו בי חבירי: [א] ב"ה בדפו"ר ב"י ודפו"ר ב"ח ובדפוסים שפנינו אבל בדפוסים
 קדמונים וכתיב "מיושבי ביהמ"ד" "מיושבי קרנות" וכו' בגמרא לפנינו: [ב] ב"ה בחיובי מהרש"ל לטור וכן העתיק הכ"ח:

הלכות תפלה סימן קי

קלט באר הגדה

(יט) לאמרה (כ) בלשון (ו) רבים (כא) ואם אפשר (כב) יעמוד מליך כשיאמרנה וואם היה רוכב (כג) אין צריך (ד) [א] לירד: ה' אין צריך לומר אותה אלא פעם אחת (ס) [ב] כד' ביום אפי' (כה) אם ינוח בעיר (כו) * צריך לחזור ולהתפלל אותה פעם אחרת: ו' הר"מ מרוטנבורג כשהיה יוצא (כז) לדרך (ט) [ג] בבקר היה אומרה אחר רצון כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים ותהיה ברכה (כח) הסמוכה (י) לחברתה:

באר היטב

בשלוש אלה לך לשלוש גמרא: (ו) רבי. דוקא תפלה הקטנה לרבי כמ"ש סימן פקס"ה ס"א. אבל מלח ומתני למן יאמר בלשון יחיד כ' הקנה ע"פ הסוד. ועסקו צמורה בדרך אבל לא יעין בהלכה דלמא אמי לאטרודי. גמרא דמעמית. וכפז המ"א ואפשר דמושב בעגלה ואיש אשר מנהיג הסוסים שרי אפי' עיין. ולא יאכל יומר משני רעשן משום פולי מפייס שם. ויכנס בני טוב ואלא בני טוב עיי' טוס' ס"ס: (ז) לירד. מיהו אם אפשר לו יעמיד הנהמה דק"ל רוכב כמהלך דמי. ש"ג: (ח) ביום. פי' בכל יום ויום שהולך יאמר אותה ב"מ וט"ו וכנה"ג דלא כטופים שאין אומרים אלא ביום ראשון שיזא"ס לדרך אלא כל זמן שהוא בדרך מחויב לומר בכל יום שהולך: (ט) בטוקר וכו'. יש שהביט דהאי בטוקר נמשך למטה כלומר כשהיה יוצא לדרך אפי' אחר התפלה היה אומר בטוקר כדי להסמיכה לברכת הגומל חסדים וכו"ה דעם הט"ו. ולא היא אלא דלמט בטוקר נמשך למעלה כשהיה יוצא בטוקר קודם התפלה ואמר הנרכוס בדרך וכו' דהא אסור לאומרה עד שהחיק בדרך כמ"ש ס"ז. נאר שבע דף ק"ט מ"א וע"מ וטכנה"ג. ולדברי ט"ו מה שאמר בס"ד" אחר שהחיק בדרך פירושו שיהיה מוחזק בנדלי לילך ע"ש.

[א] רבי. ענה"ש ובב"ר שקבל שלמה בל יום קאם מחזיר סהלים בטובה והכנה ועוד לו. ושמלל שעשו לו לרי וכל המעולה איט מחוק וסופין ללרי כמ"ש הרמב"ם פרק י"ד מהלכות אבל ועיין בס"מ סימן כ"ד והפטר ומסמיו לא יפטור אלא מתוך דבר הלכה: [ב] ביום. ענה"ש ועיין גר"י בשם פאזנר הרמב"ם כמ"ש אם לן במקום יאוב שחייב להפסל ספלה י"ם כשיזאל לדרך לומר ספלה הדרך כאלו יזאל בספלה ואלא לן שלא במקום יאוב או שהיו הולכים ביום ובלילה פעם מפנה לים יאמר ספלה היט בפעם ראשונה בסמיכה ובא"ר יחסי כלא ראשונה יבקר ויספוט ובא"ר יחסי יבקר ולא יספוט כג"ל ובב"ר כפז ע"ז דה"ה סמיכה פ"ט: [ג] בטוקר. ענה"ש פיין לקמן סימן י"א. ועיין בגמ"ו. ובב"ר כפז ובספר שער יוסף על הריעות הרלה פנים דשפיר מצי לנבך כל זאלה מפסם מינו ללמס לדרך אף שערות בעיר עיין שם. ובב"ס יעקב ס"ג סוף מ"ו פרק דבר גיטו הא"ר והגרע שנתלם יאספו מיטו אין לנבך עד שמהלך מדרך אבל כשכבר הוא מתלן מפפלו קודם שיזאל לדרך. ועיין בא"ר דערי"ט משה"ל יוצא כשאומר עיטו והסוק לילך לדרך אף ביום ראשון ע"ש. ועיין בספארת שמואל כהנאום הר"ש שכתב בשם לאומרה אפי' בגיט קרוב למלן אפי' טוך פרקה אומרה דלה כהטור וקשה להקל ולנבך עד הסוד. ויאמננ גם הפפארת שמואל מודה שאל הוא דרך מרשו לבשו וגיטע סמך לבשו טוך פרקה שלא יבך.

מן הכרך המכר בסיומן ר"ל לכ"ע אומר אותה בעיטו ע"ש: (י) לברכה. כגון שיאכל או שישהה דבר ויבך ברכה אחרונה או יטיל מים ואמך

משנה ברורה

(יט) לאומרה וכו'. פי' כל הנוסח של תפלה הדרך שמתוך כך תפילמו לשמחה וומר. ובכס ספר הקנה (טו) כפזי דמלמ ומני"ג למן יאמר בלשון יחיד: (כ) בלשון רבים. דוקא (כו) בתפילה הקטנה לרבים אבל כשאלים רובא לבקש איזה בקשה צמד עלמו אין לדרך להפסל בלשון רבי. ועסקו צמורה בדרך וכבר אמרו המהלך בדרך ומפנה לב לבעלה מסמיך נפשו אבל לא יעין בהלכה דלמא אמי לאטרודי. [תעמית דף י"ד] וכפז המ"א ואפשר דמושב בעגלה ואיש אשר מנהיג הסוסים שרי אפי' עיין. עוד משמע בגמרא דמהלך בדרך לדרך להרעוב עלמו עמט כי שהיפה קשה או למעיים (יח) מפני טורח הדרך. (יט) ויהיה כל אדם שיהיה לו פת אפילו הולך במקום קרוב ובמקום שדחית פת"י כמה פעמים שיקרה מקרוב ר"ל מדרך ויבך לכל י"ש בעם יאספו לדרך שיקם עמו הטליה וספילין שלו אפילו הוא נוסע במקום קרוב ודעפון לחזור שאין לוקחין עמו אפילו תפילין וסומקין עלמן שבדרך ישאלו מחסרים ועונס גדול כי הרבה פעמים מצי שער"ו טורחין מן" ק"ש ותפלה בשמחתיים עד שידמן להם. ועוד שלוקחין תפילין ממה שבה בידם ואין מקפידים אם הקשר של ראש הוא לפי מידתו או לא: (כא) ואם אפשר. כגון (יט) שהצנזוסא ממחננ: (כב) יעמוד מליך. אך (כ) אם עיכוב עמידתו יטרדו מומר לומר במהלך או צמיוט: (כג) ויהיה ליושב בעגלה שא"ל (כד) שיירדו ועלימו טורדו אלא (כג) יעמיד הנהמה מליך אם אפשר לו שאל ירכוב הרי הוא במהלך (כג) והי"ה ליושב בעגלה שא"ל ירד ללא"ל להעמיד הסוסים אם אפשר לו: ה' (כד) ביום. פי' (כד) בכל יום ויום כ"ו שהוא בדרך מסויב לומר אותה: (כה) אם ינוח. ר"ל שמתעבט שם איזה שעות כדי לנוח ואס"כ סחר והולך לדרבו כיון שכשנע בעיר דעמו היה לחזור ולילך א"ל לחזור ולנבך: (כו) צריך וכו'. דהו' הסם הדעם (כה) וכ"ש אם לן בדרך באושפיה צלילה לנבך בטוקר (כו) אך אם הוא נוסע כל הלילה דהייט שאיט לן נקביעות באושפיה (כז) רק יום איזה מעט זמן באושפיה ואס"כ סחר לנכות יט לנבך סה"ד בטוקר בלי סמיכה ועיין צה"ל: ו' (כז) לדרך בבקר. פי' כשהיה נוח לפעמים לילך לדרך בטוקר קודם התפלה והיה אומר הנרכוס בדרך היה מסמך התפילה הדרך אחר יה"ר (כח) אבל כשאוה עסקן אחר התפילה אין יוכל לומר מה"ד קודם התפלה דהלא עכ"פ אסור לאומרה עד שהחיק בדרך ובמ"ש ע"ו: (כח) הסמוכה לחברתה. שאינה פוסחת בצורך (כט) ואם הולך באמצע היום יסמיכה לברכה אחרת כגון שיאכל או ישהה איזה דבר ויבך ברכה אחרונה או יטיל מים ויאמר אשר יבך (ל) ובמקום שאין יכול לעשות כ"ו כגון שאין לו על מה לנבך וגם הוא יושב בעגלה בין אנשים ואינם רוצים להמחן עליו עד שירד ועלה אעפ"כ

ביאור הלכה
אם הוא מוכרם ללאם לדרך של נדודי מיה ולפנים אחר שכבר הפסל"ו אין לדרך להפסל ג"כ רק ספילה קצרה זו ולא מפילה הדרך וכן משמע באור זרוע ואם יאל לדרך והפסלל מה"ד ובאמצע הדרך נדע לו שהוא מקום נדודי מיה ולפנים י"ל דאין לדרך עד להפסלל מפילה קצרה זו דוכלל מזה שאמר מספלה והצלת מכל ארץ ואורב בדרך ומכל מיי פנעיס רביס וכו': * צריך לחזור ולהתפלל וכו'. עיין במ"ג העטם ולפי"ו נראה דכ"ש אם לן באושפיה והיטקס קודם הטוקר לנכות לדרטו לדרך לנבך סה"ד אף שלא האיר עדיין היטם דהו' הו' היטם הדעם נמוק וכן משמע קאם צמאור הגר"א מדכונ דהו' כמו ברכס הטורח וכו' ובב"ר ק"ל לפיל בסיומן מ"ו לנבך לנבך ניה"מ סיפך כשהשנים אף לישאל דמ"ג שכפז דכלל טוקר יאמר אותה משמע קאם שלא כדבריט ואלו נקט לשון זה משום דלכפפילה נכון ללאם בני טוב ואפילו אפי' דטוב יומר להמחן מלימך סה"ד עד אור היום ערי"ט אם ידמן לו שאל לא יוכל לומר כגון שיהיה או סמך לפרקה לבשו מטעם

שער הציון

לומר מ"א: (טז) מ"א: (יח) רש"י שם: (יט) מ"א: (יט) גמרא: (כ) א"ר וי"א: (כא) לנס: (כב) מ"א: (כג) מ"א: (כד) כל האחרונים דלא ספרים: (כה) פרשה ו"א: (ט) מנחם משה וי"ג דלא עדיף מזה"ס דמשיב כל הלילה מזה"ס האחרונים שלא לנבך בטוקר: (כז) פשוט: (כח) מ"א וא"ר וי"א דלא כמ"ו: (כט) עליה ומ"א וי"א: (ל) ע"מ ופרשה וי"א וי"א וכן משמע מצדור הגר"א:

הביות ותיקונים: א) כס"ו: ב) וחתני: ג) זמן: ד) בבה"ט ס"ק: ה) ציל אחר שהגיע זמן תפלה: ו) עיין מ"ב פי' ס"ג ס"ק ה' לענין יושב בעגלה כשצריך לקרות ק"ש: ז) עיין מ"ב פי' ר"ט ס"ק ח' אם סעיפה הרי הפסק: ח) הערות והארות: (1) עיין מ"ב פי' ס"ג ס"ק ה' לענין יושב בעגלה כשצריך לקרות ק"ש: (2) עיין מ"ב פי' ר"ט ס"ק ח' אם סעיפה הרי הפסק: